

Лідія НАНІНСЬКА,

викладач кафедри іноземної мови
Національної академії Сухопутних військ
імені гетьмана Сагайдачного, м. Львів

Олег БОГДАНИЮК,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри кінології
Національної академії Державної прикордонної служби імені Богдана
Хмельницького, м. Хмельницький

ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ КУРСАНТАМИ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто питання про основні завдання вищої військової освіти України: реформування освітнього процесу, досягнення суто практичної спрямованості підготовки всіх категорій військовослужбовців, підвищення інтенсифікації освітнього процесу. Виокремлюються: недостатня сформованість мотивації курсантів стосовно ролі іноземної мови у становленні офіцерів, а відповідно недооцінка курсантами значення гуманітарних знань для успішної професійної діяльності; незнання особливостей військової професійної діяльності; невміння курсантів організовувати і здійснювати діяльність зі самостійного набуття гуманітарних знань; відсутність інтерактивних методів імітування майбутньої професійної діяльності фахівців у процесі вивчення іноземної мови. Підкреслюється різниця між знаннями про аспекти мови та практичним знанням мови.

Ключові слова: *майбутні офіцери, професія, професійна компетентність, граматична компетенція, професійна спрямованість, освітній процес, іноземна мова.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одними з основних вимог, які нині постають перед вищою військовою освітою України в світлі нової освітньої парадигми, є: реформування освітнього процесу шляхом створення якісно нової системи підготовки офіцерів, забезпечення практичної спрямованості підготовки майбутніх офіцерів, впровадження інтерактивних методів навчання. У контексті Болонського процесу відзначається підвищення

якості вищої освіти, її престижу, тому професійна підготовка майбутніх офіцерів у ВВНЗ потребує оптимізації навчального процесу [6].

У сучасних умовах офіцер повинен вільно спілкуватися з іноземцями у різних службових ситуаціях, обмінюватися досвідом з колегами та разом з ними вирішувати спільні проблеми на професійному рівні. Тому актуальним є отримання професійно спрямованих гуманітарних знань, що стосується іноземної мови. Економічна і військова інтеграція держави вимагає володіння професійно спрямованою іноземною мовою, що полегшує налагодження контактів між дружніми державами. На основі ролі іноземної мови у практичній діяльності офіцерів, **метою статті** обрана розкриття потреби в практичному спрямуванні іншомовної підготовки майбутніх офіцерів.

Аналіз наукових праць. Проблему взаємозв'язку гуманітарних і військових дисциплін висвітлено в працях В. Бабушкіна, Д. Іщенка, Ю. Івашкова, М. Нещадима; питання вдосконалення професійної підготовки майбутніх офіцерів у вищій школі відображено у наукових працях О. Войцехівського, А. Галімова, Л. Романишиної, І. Романюка, О. Торічного, В. Ягупова та ін. Дидактичний принцип «професійна спрямованість» у загальному плані був розглянутий у праця О. Барабанщикова, І. Грязнова, С. Король, А. Кудрявцева, Л. Оршанського, П. Підкасистого, О. Попової та ін. Однак проблема професійної спрямованості вивчення іноземної мови майбутніми офіцерами, практично не розглядалася. Це сприяло виникненню низки суперечностей між: вимогами вищої військової освіти до професійної компетентності офіцерів і якістю їх підготовки у ВВНЗ, зокрема з іноземних мов; позитивним впливом професійної спрямованості вивчення іноземної мови на професійний розвиток майбутнього офіцера та недостатньою розробленістю методичних аспектів підготовки таких фахівців. Суперечності визначили напрями дослідження проблеми вивчення іноземних мов у ВВНЗ.

Основний зміст роботи. Розглянемо деякі підходи до визначення поняття «професійна спрямованість». Загальним у висловлюваннях науковців відмічається, що професійна спрямованість визначається позитивним

ставленням і є складним утворенням, що характеризується різноманітністю властивостей і якостей. Нам імпонує визначення Л. Сподін [8, с. 59–60], у працях якої професійна спрямованість розглядається в двох напрямках: як зацікавленість професією та схильність до неї і як множина компонентів, до яких входить також професійний досвід: знання, уміння, навички.

За баченням М. Махмутова професійна спрямованість особистості є складовою поняття «професійна спрямованість освіти» [5, с. 315].

У працях І. Ісаєва [2] розглянуто три види професійної спрямованості:

професійна спрямованість особистості студентів, викладачів, яка проявляється у низці професійно-особистісних характеристик;

професійна спрямованість діяльності студентів, викладачів, наукових підрозділів, яка проявляється у навчальній, науковій та педагогічній діяльності;

професійна спрямованість освітнього процесу у ВНЗ, яка забезпечує створення необхідних умов для вільного творчого виявлення особистості студента та викладача у цілях, змісті, формах, методах і результатах спільної діяльності. Професійна спрямованість освітнього процесу у ВНЗ передбачає врахування особливостей особистості і діяльності тих, хто навчається, і кого навчають [2, с. 126].

А у працях О. Попової подаються два інших підходи до цього питання:

у першому – це система потреб, мотивів, інтересів і схильностей, які виражають позитивне ставлення до майбутньої професії;

у другому розглядається проблема добору змісту освіти на основі міжпредметних зв'язків загальнонаукових, загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін [7, с. 17].

Ці два підходи подібні між собою, тому ми використовували їх обидва.

Особливу увагу ми приділили змісту окремих дисциплін гуманітарного циклу, включаючи іноземну мову, оскільки, якщо зміст мовної підготовки не буде пов'язаний з основною спеціалізацією, то в ринкових умовах сьогодення фахівці не зможуть використати рідну й іноземну мови як засіб вирішення завдань у сфері своєї професійної діяльності [4]. Саме, виходячи з потреб

забезпечення можливості іншомовного мовленнєвого спілкування в даній сфері, визначається зміст навчання і організовується його процес. За таких умов у курсантів формуються лише ті вміння і навички, які є необхідними чи корисними для використання іноземної мови в майбутній роботі за фахом» [9, с. 13].

Зв'язок між іноземною мовою і військовими дисциплінами у орієнтації всіх дисциплін для цілісного вивчення явищ і процесів, які формують особистісні та професійні якості фахівця [4]. Для цього ми вивчали внесок кожної дисципліни в методологічну, теоретичну, технологічну підготовку курсанта до подальшої військової діяльності; цілісне і спрямоване формування мотивації до вивчення кожної дисципліни, розвиток інтегрального мислення, інтелекту на основі цілісного підходу до навчання [10, с. 44].

Вивчаючи питання про компетенцію, ми виходили з того, що компетенція є цілеспрямованою. Операційним виміром компетенції є її зміст. За традиційної технології навчання основна увага була звернута на тріаду: знання, уміння і навички. Компетентність і компетенція, крім тріади враховують і досвід особистості. Тобто, враховується і практичне спрямування навчального процесу, який враховує такі види знань:

- а) теоретичні знання, які дають можливість зрозуміти і пояснити дійсність, проте не мають нічого спільного з дією;
- б) процедурні знання, які дають змогу застосовувати теоретичні знання в діяльності;
- в) практичні знання, що випливають з досвіду і закріплюються в ситуації праці;
- г) знання-вміння, які включають не лише можливість виконання якоїсь дії, а й високу якість цього виконання, певну вправність [1, с. 26].

Серед видів компетенцій для нас особливе значення мають комунікативні, а саме, компетенції лінгвістичного типу.

Ми виходили з того, що лінгвістичні компетенції визначають як знання засобів, за допомогою яких можна побудувати і сформулювати значущі

висловлювання, та здатність їх використовувати. До таких компетенцій відносять:

- лексичну компетенцію (знання словника та здатність користуватися ним);
- граматичну компетенцію (знання граматичних засобів мови і здатність їх використовувати);
- семантичну компетенцію (усвідомлення та контроль того, хто вивчає мову, способів організації змісту);
- фонологічну компетенцію (знання про сприйняття / продукцію та навички сприймати / продукувати).

Значний внесок у дану проблему внесли канадські учені М. Каналь та М. Свейн. Модель комунікативної компетенції відповідно до визначення М. Каналю складається з чотирьох компонентів: граматичної компетенції, соціолінгвістичної компетенції, компетенції дискурсу, стратегічної компетенції [11].

На першому етапі дослідження ми зосередили свою увагу на граматичній компетенції. Під нею розуміємо вміння опановувати лінгвістичний код, розпізнати лексичні, морфологічні, синтаксичні та фонологічні особливості мови, маніпулювати цими особливостями для формування слів і речень.

У процесі дослідження виникла потреба більш детально ознайомитися з між культурною комунікацією. Під між культурною комунікацією розуміють адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур. За висловом Г. В. Колшанського, це є міст, що встановлює зв'язок між народами і забезпечує “обмін” ідеями теоретичного та практичного пізнання світу від найелементарніших одиниць інформації і до універсальних законів, що стосуються “природи світобудови” [3, с. 11].

Під граматичною компетенцією розуміється опанування лінгвістичного коду, вміння розпізнати лексичні, морфологічні, синтаксичні та фонологічні особливості мови та вміння маніпулювати цими особливостями для формування слів і речень [6]. Граматична компетенція не пов'язується з будь-

якою теорією граматики та не має на увазі вміння чітко формулювати правила граматики. Слухач демонструє свою граматичну компетенцію, використовуючи правило, а не формулюючи його. Автори підкреслюють вагому різницю між знаннями про аспекти мови та практичним знанням мови.

Висновки. Таким чином, все більшого значення набуває практика використання іноземної мови, що набувається шляхом професійного її вивчення. Процес забезпечується через комунікаційні компетенції. Основними напрямками подальших досліджень будуть обрані:

зміна змісту підготовки майбутніх офіцерів на міждисциплінарній основі;

визначення особливостей навчання іноземній мові курсантів;

розробка навчально-методичного комплексу щодо підготовки курсантів до використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаної літератури

1. Аршавская У. А. Некоторые современные направления в методике преподавания английского языка как иностранного в США // Сборник науч. трудов МГПИИЯ имени Морриса Тореза – М., 1975. – Вып. 90. – С. 219–232.
2. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособие / И. Ф. Исаев. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
3. Колшанский Г. В. Коммуникативная функция и структура языка. – М., 1984. – с. 35.
4. Король С. В. Професійна спрямованість навчання як принцип дидактики вищої школи / С. В. Король // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. – К. : Вінниця, 2008. – Вип. 20. – С. 36–39.
5. Махмутов М. И. Принцип профессиональной направленности обучения // Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. / под ред. С. Я. Батышева. – М., 1999. – Т. 2 : М–П. – С. 314–316.
6. Мороз Н. В. Щодо питання про автентичність у процесі вивчення англійської мови // Збірник наукових праць №27. Частина II (спец. випуск). – Хмельницький: Видавництво Національної академії ДПСУ, 2004. – С. 99–102.
7. Попова Е. А. Профессиональная направленность математической подготовки будущих экономистов-менеджеров в вузе : дис канд. пед. наук : 13.00.02 / Попова Елена Александровна. – Красноярск, 2004. – 183 с.

8. Сподін Л. А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості особистості студентів вищих аграрних закладів освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Сподін Людмила Анатоліївна. – К., 2001. – 228 с.

9. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”/ Н. А. Сура. – Луганськ, 2005. – 20 с.

10. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе : учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.с. 44.

11. Allen J. P. B. – Widdowson M. G. Teaching the Communicative Use of English // The Communicative Approach to Language Teaching (ed. by Ch. Brumfit, K. Johnson). – Oxford: Oxford University Press, 1989. – p. 122–142.

Нанинская Л., Богданюк О. Профессиональное направление изучения иностранного языка курсантами высших военных учебных заведений

В статье рассмотрен вопрос об основных задачах высшего военного образования Украины: реформирование образовательного процесса, достижения сугубо практической направленности подготовки всех категорий военнослужащих, повышение интенсификации образовательного процесса. Выделяются: недостаточная сформированность мотивации курсантов о роли иностранного языка в становлении офицеров, а соответственно недооценка курсантами значения гуманитарных знаний для успешной профессиональной деятельности; незнание особенностей военной профессиональной деятельности; неумение курсантов организовывать и осуществлять деятельность по самостоятельному приобретению гуманитарных знаний; отсутствие интерактивных методов имитирования будущей профессиональной деятельности специалистов в процессе изучения иностранного языка. Подчеркивается разница между знаниями о аспектах языка и практическим знанием языка.

Ключевые слова: *будущие офицеры, профессия, профессиональная компетентность, грамматическая компетенция, профессиональная направленность, образовательный процесс, иностранный язык.*

Naninska L., Bohdaniuk O. Professional Orientation of Foreign Language Studying at the Higher Military Educational Institutions

The article is devoted to the task, which has been put forward before the higher military education of Ukraine: the reformation of educational process, aimed at the creation of qualitatively new officers' training system, the achievement of purely practical orientation of training of all the categories of military servants, the increasing of the educational process intensification.

The need for such tasks has been confirmed by the results of the executed questionnaire, highlighting the drawbacks of humanitarian training of the future

officers in the process of professional formation of the specialists of this category, among which the following have been pointed out: insufficient cadets' maturity concerning the role of foreign language in the professional development of the officers, and cadets' underestimation of humanitarian knowledge for their successful professional activity; inability of students to organize and perform the activity for self-obtaining of humanitarian knowledge; lack of interactive methods of imitation of future specialist' professional activity in the course of foreign language study.

The analysis of the pedagogical category of higher professional education "professional orientation" has been conducted, which include social needs and targets, reflected in the content of professional education.

Amidst the definitions of the notion special attention has been paid to understanding of professional orientation as positive selective attitude to profession as well as its consideration as a complex formation, to the structure of which belong the set of properties and qualities of the specialist.

The attention has been paid to the fact that for the future officers' foreign language study there exists the necessity for the grammar competence formation, under which we understand the mastering of the linguistic code, the ability to identify lexical, morphological, syntactical and phonological peculiarities of the language as well as the ability to operate these peculiarities for the formation of words and sentences. A significant difference between the knowledge about the language aspects and practical language implementation has been pointed out.

Keywords: *future officers, profession, professional competence, grammar competence, professional orientation, educational process, foreign language.*